

rjave mešanice in nazadnje tudi sama modra, okraši toni, ki postajajo nato svetlejši in sprejemajo vase svetlobo ter navidez zapuščajo prvotno ploskovitost. Gre za razgibanost barve, ki ustvarja v svojih razčlenjenih nasprotjih kljub ohranjeni ploskovitosti vtis mavričnega utripanja.

Tomaž Gorjup je znal izdelati s človeško oblikovanimi lupinami umetniško govorico posebne izrazne moči. Zamenjava človeka z ohranjeno obliko njegove človeške lupine daje tem podobam prav tako naravo človeškega kot odtujitve. Odpira se nam nadrealistična dimenzija. Razgibane, delujoče človeške lupine nadomeščajo človeka, njegovo usodo. Igrajo tragično vlogo Apolona, kažejo nam smrtonosni objem Erosa s Tanatosom, kažejo nam brezupnost in razkosanost izgnanca iz Utopije. Na Gorjupovih slikah se pojavlja tragični človek, zavržen, prepuščen sam sebi. Ti ljudje se srečujejo, v rokah držijo človeške glave kot kose plena ali so sami brezglavi in so jih pohodili parinog. V obeh slikah Refleksija I in II so prav tako samovoljne kakor duhovite parafraze Rodinovega Misleca. Camusov Sizif vali kamen na tej tako

razgibani sliki s tem naslovom tako težavno in brezupno, da se je smiselnost že davno izgubila. Poželjivost, čutnost in njeno odklanjanje nam stopajo nasproti v sliki Apolon in Dafne, moška radovednost (in impotenca?) se preveč vsiljivo približuje Suzaninemu aktu. Ljudje se najdejo samo v veri, pokleknejo in se objamejo. Zamišljena meditacija Fausta, triumf Judite s Holofernovo glavo so močne slike človeškega duha, poguma in krvavega triumfa. Mik, lepa telesnost, privlačnost čutnosti pojasnjujejo različne poglede v Gracijah, v Dafne in v Lepem eksorcizmu. Človekova telesnost in golota se združujeta z različicami ljubezni, poželjivosti, minljivosti in smrti, s človeško stisko, razsmisljenjem vse do slike o Hibris in poželenju po prepovedanem. Gorjup nad odpira oči, razodeva, vse to postavlja pred naše poglede, nikoli pa ne prekorači potrebne distance. Z drugimi besedami, pritegne nas, ne da bi bil nasilen. Njegove slike so slike človeka in njegove usode in zato tudi naše slike — slike naše usode.

univ. prof. ddr. Wilfried Skreiner,
Gradec

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V 695. številki beograjskih Književnih novin lahko preberemo pismo Dunje Hebrangove Dobrici Čosiću osebno, v katerem nadaljuje polemiko s tem srbskim književnikom, posredno pa je v zvezi z njenim očetom Andrijem, visokim povojnim partijskim funkcionarjem, ki je prišel v nemilost. Čosić je pred tem poslal tri pisma in sicer srbskemu in hrvaškemu pisateljskemu društvu pa tudi predsedniku Zveze književnikov Jugoslavije Cirilu Zlobcu. Uredništvo časopisa se ne strinja z načinom, kako hčerka pokojnega člana politbiroja CK KPJ izsiljuje v imenu zakona o tisku objavo svojega

pisma, namenjenega Čosiću, kot rečeno, osebno. V polemičnem tonu se je oglasil tudi Milan Rakovac, ki po svojem mnenju ni imel priložnosti vsega povedati na novosadskem književniškem kongresu. V članku *Nič brez jugokomunistične pustolovščine* se loteva položaja »istrskih Slovanov — Hrvatov in Slovencev«, jugoslovanske književne levice in splošnega gospodarskopoličnega položaja v Jugoslaviji, ki se je na hitro spremenil na več ravneh: »Janezi hitijo naprej, kakor da jim mi sploh nismo mar...« V tej številki se tudi oglašata Rada Iveković, in sicer z daljšo oceno knjige Matjaža Potrča *Zbirka*, ki je izšla pri mariborskih Obzorjih. Pod naslovom *Psihoanaliza filozofije* med drugim piše:

»Radi bi videli več krivoverskih knjig, kakršna je ta, ki jo je napisal Matjaž Potrč. Ta knjiga je osvežitev, kakor so tudi drugi Potrčevi prispevki po časopisih osvežitev na področju, ki mu grozi zadušitev v samoresnობnost in samopomembnost nekega zaprtega kroga.«

V sedmi številki novosadskega slovaškega časopisa *Novy život* piše Maria Myjavcová o knjižni slovaščini v Jugoslaviji. Sestavek, ki obravnava jezik v literarni ustvarjalnosti Slovakov v Vojvodini in na Hrvaškem, je natisnjen kot predavanje na bratislavskem znanstvenem posvetovanju o jezikovni politiki in jezikovni kulturi v socialistični družbi. Jan Salčák, Pavel Mučaji in Zlatko Kollár objavljajo izvorno slovaško poezijo v Jugoslaviji, Gabriela Dudková pa komentira še nekaj predstav z letošnjega Sterijevega pozorja. Med drugim ji je ostala tudi v spominu drama Rudija Šeliga *Ana* v izvedbi Slovenskega mladinskega gledališča in režiji Dušana Jovanovića. Grozote stalinizma, piše med drugim Dudková, nam je Šeligo prikazal v vznemirljivo surovi in tragični podobi žene, matere, revolucionarke. Ano je upodobila Milena Zupančič v prvem delu igre kot navdušeno revolucionarke, polno idealov o revoluciji, polno poguma in moči, ljubezni in zaupanja. V prvem delu je manj dogajanja, več je besedila, polnega gesel. Ana sama je tista, ki tem geslom brez pridržkov verjame in glasuje zanje vse do trenutka, ko od nje zahtevajo, naj bi dala svojega mlajšega sina v internat, da bi ga pravilno vzgojili. Milena Zupančič je igrala s polno zavzetostjo svojih sposobnosti za dobro tragedijo, katerih deviza je občutek za mero, kakor tudi zmoglost poistovetiti se z junakinjo, in sicer s potrebno nadgraditvijo nadjuno. Z razsežnostjo svoje vloge, vendar predvsem z močjo svoje igre, je bila glavna gibalna sila predstave. S tem

močemo podcenjevati prispevkov drugih igralcev, ki so igrali z veliko profesionalnostjo v najlepšem pomenu te besede. Miodrag Krivokapić kot partijski sekretar je bil strog, pristen, neizprosno izvrševalec ukazov, Milena Grm, Marinka Štern in drugi so ustvarili močne postave v mimohodu človeškega ponižanja in bede. Režiser Dušan Jovanović je *Ano* postavil v prostor, ki je spominjal na predor, je med drugim zapisala Gabrijela Dudková.

Sedma številka skopske *Sovremeno* sti prinaša med drugim tudi nedokončane dnevniške zapiske Slavka Janevskega *Pota ob nas in v nas*. Nanašajo se na lanski obisk makedonskih pisateljev na Švedskem. Enako snov uporabljata za literarni zapis tudi Meto Jovanovski s prispevkom *Iz Istada z ljubeznijo* in Vlada Urošević s sestavkom *Istad, mesto, obrnjeno na jug*. Ivan Ivanovski se v komentarju o gledališkem dogajanju z naslovom *V znamenju komedijskih stvaritev* ustavlja tudi ob več verzijah ene komedije, namreč Partljičeve igre *Moj ata socialistični kulak*, ki jo uprizarjajo štiri poklicna gledališča po Makedoniji. Ivan Ivanovski med drugim piše: »Čudna, včasih celo nerazumljiva je usoda tistih dramskih besedil, ki so dobila kdaj nagrado, ali pa so jih z velikim uspehom prikazovali na najpomembnejšem pregledu jugoslovanske dramske umetnosti, Sterijevem pozorju. Veliko izmed njih jih kljub visokim dramskim dosežkom naša poklicna gledališča malone ali pa sploh ne sprejmejo. Kakor da bi nanje preprosto pozabili. V tem pogledu je izjema najnovejše dramsko delo znanega slovenskega dramatika Toneta Partljiča *Moj ata socialistični kulak*, ki je po predstavitvi na lanskih gledaliških igrah v Novem Sadu preprosto preplavilo jugoslovanske odre. Zdi se, kot da bi zanimanje za to komedijo prišlo po-

seбно do veljave v naši republiki. Naj spomnim, da omenjene komedije ni uvrstilo v svoj repertoar samo eno izmed petih gledališč v notranjosti. Če poudarim, da se tudi nekatera ljubiteljska gledališča v Makedoniji zanimajo za Partljičevo dramo, če dodam, da je imelo skopsko občinstvo priložnost videti dve različni verziji te dramske stvaritve, ko sta gostovala Slovensko narodno gledališče iz Maribora in Slovensko narodno gledališče iz Ljubljane, potem se sam po sebi vsiljuje sklep, da je v makedonskem gledališkem prostoru delo, o katerem je beseda, močno prisotno. To je mogoče pojasniti in opravičiti edino z dejstvom, da ni dobrih komedij iz sodobnega življenja, piše med drugim Ivan Ivanovski.

Dvojna številka skopskih Razgledov (7—8) objavlja prispevek Miodraga Drugovca *Erotika kot estetsko doživetje v romanu Veliki potepuhi Metodija Foteva*. Zlatko Teodosievski piše o začetkih makedonske likovne kritike. Ivan Ivanovski v sestavku *Stalne vrednote v slovenski teatrologiji* ocenjuje knjigo Franceta Vurnika *Odmevi iz parterja*. »To obsežno besedilo Franceta Vurnika«, piše med drugim Ivan Ivanovski, »predstavlja resume njegovega dejavnega udejstvovanja v gledališki kritiki. Še bolj konkretno povedano, knjiga *Odmevi iz parterja* zaznamuje gledališki trenutek v Sloveniji v poldrugem desetletju, svojo zaokrožitve pa bo doživela z napovedano drugo knjigo z istim naslovom in spod peresa istega avtorja. Izbor ocen, predstavitev in drugega je v tej knjigi narejen iz bogatega kritiškega opusa Franceta Vurnika, dejavno navzočega tako v kulturnoumetniškem programu Radia Ljubljana kot tudi še v dnevni in periodičnih glasilih Tribuna, Naši razgledi, Sodobnost, Ljubljanski dnevnik, Obrazi in Rodna gruda«, piše Ivan Ivanovski in po podrobni predstavitvi

knjige končuje: »Iz vsega doslej tu povedanega se sam po sebi nekako ponuja sklep, da je resnično zadovoljstvo prebrati knjigo *Odmevi iz parterja* Franceta Vurnika, da je to izjemen dokument bogatih utripanj v gledališkem prostoru Jugoslavije in Slovenije in da moramo takšne izdaje brez pridržkov sprejeti in pozdraviti kot dogodek na področju teatrološke misli pri nas.«

V peti številki skopskega časopisa *Spektar* objavlja Vera Stojčevska-Antić sestavek o apokrifih v Makedoniji. Ti spisi, ki niso pristen vir božjega razodetja, so se pojavili v srednjem veku na makedonskih tleh, od koder so se razširili v vse slovanske literature. Radmila Baskić piše o makedonski literaturi v nemščini in komentira cvetnike in druge knjižne izdaje makedonskega ljudskega slovstva in umetne literature, ki so izšle v obeh Nemčijah, Avstriji in Švici od leta 1944 do leta 1984. *Razvrstitev, pomen in problemi primerjalne jugoslavistike* pa je naslov prispevka Jožeta Pogačnika, v katerem naš literarni zgodovinar in teoretik utemeljuje jugoslavistiko kot primerjalni študij podobnosti, ujemanj, povezav in vplivov med jugoslovanskimi književnostmi. Pri tem se zaveda omejitve, ki jo visljuje ta pojem, kar zadeva območje, katerega obravnava. Književnosti jugoslovanskih narodov namreč spadajo v širši kontekst književnosti in misli jugovzhodne Evrope, pa tudi sicer so bila jugoslovanska tla vselej odprta za razne duhovne pobude zahodnih in vzhodnih kultur. Kljub temu Jože Pogačnik poudarja ne le pomen objektivnih meril pri vrednotenju jugoslovanskih književnosti, ampak tudi to, kakšno vrednost imajo objektivna merila in utemeljitve ključnih razvojnih sestavin v oblikovanju nacionalnih literatur ter tudi stične točke in vplivi folklore, literarnih junakov, življenjskih razmer ipd.